

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Савранська Марлена Олегівна

**УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

073 Менеджмент

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Управління закладами освіти»

Умань – 2021

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: *доктор педагогічних наук, доцент Гагарін
Микола Іванович*

РЕЦЕНЗЕНТ: *кандидат педагогічних наук, доцент Терешко Інна
Григорівна*

Захист відбудеться *14 грудня 2021 року о 9:00* на засіданні ЕК кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього
менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

1.1. Теоретичні передумови розвитку соціокультурної компетентності особистості

1.2. Сутність поняття «соціокультурна компетентність» та особливості її формування

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Стан процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти

2.2. Обґрунтування шляхів удосконалення процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Нині, поряд з економічною та політичною інтеграцією, в нашій країні відбуваються фундаментальні процеси, спрямовані на створення нового європейського суспільства, а відтак, і спільного європейського соціокультурного простору. Це означає, що поряд із співробітництвом у політичній, економічній та правовій галузях важливими стають спільні європейські освітня, мовна та культурна галузі.

У доповіді Міжнародної комісії по освіті ЮНЕСКО в 1997 р. проголошено, що освіта та виховання повинні сприяти тому, щоб, з одного боку, людина розуміла своє коріння і могла визначити місце, що займає в сучасному світі, а з іншого – виховати повагу до інших культур. У документі підкреслено завдання: засвоєння підростаючим поколінням культурних надбань власного народу, виховання поважного ставлення до культурних цінностей інших національностей.

В Законах України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020), Професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020), Концепції «Нова українська школа» (2016) зазначені пріоритети сучасного розвитку системи освіти в Україні; одним з основних напрямів розвитку освіти у зазначених документах є компетентнісний підхід, у межах якого особливо актуальним є формування соціокультурної компетентності особистості. У Професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти», що втілює сучасний підхід до визначення переліку та опису загальних і професійних компетентностей вчителя, до загальних компетентностей увійшли соціальна та культурна.

Україна – держава багатоетнічна і багатокультурна, що, у свою чергу, актуалізує необхідність формування соціокультурної компетентності педагогів, що передбачала б не лише засвоєння фахових знань та відповідних умінь і навичок, але й розвивала б в них власне ставлення до соціокультурних явищ і фактів, сприяла б розвитку особистісного досвіду щодо власних стратегій адаптування в різноманітному соціокультурному

середовищі.

Успішність формування соціокультурної компетентності значною мірою визначається діяльністю адміністрації закладу освіти, зокрема, директора та його заступників. Загалом, змістом нової парадигми управління освітою на сучасному етапі є орієнтація на особистість та її потреби, ефективну самокеровану індивідуальну та колективну діяльність у різноманітних автономізованих соціальних системах.

На теоретичному рівні означена проблема є предметом досліджень фахівців у галузі освітнього менеджменту. Так, проблематика управлінської діяльності, формування компетентного педагога широко представлена в працях таких вчених як Є. Березняк, В. Бондар, Г. Сльникова, О. Коберник, В. Крижко, М. Маслов, І. Підласий та ін.

Теоретичні і методичні засади формування в педагогічних працівників професійної культури та професійної компетентності присвячені дослідження науковців (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, Ю. Бурцева, Л. Вовк, В. Кремінь, С. Максименко та ін.).

Аналіз наукової літератури свідчить, що в педагогічній науці висвітлено сутність та характеристики поняття «соціокультурна компетентність» (О. Базилевська, Л. Вольнова, В. Киливник, О. Огієнко, І. Процюк, Л. Топчій, К. Фодор, Н. Хоменко та ін.); теоретичні аспекти формування соціокультурної компетентності педагогічних працівників (Л. Айзікова, Н. Білоцерківська, М. Васильєва, А. Ковальова, Л. Кравчук, Г. Лисенко, Л. Пономаренко, Л. Романовська, С. Скірко, Г. Туровська, О. Урсол та ін.);

Разом з тим, питання формування соціокультурної компетентності досліджене фрагментарно, відсутнє детальне теоретичне обґрунтування, емпіричні дані та практичні шляхи його вирішення; не розкрито власне специфіку управління процесом розвитку соціокультурної компетентності педагогічних працівників.

Актуальність та соціальна значущість сформованості соціокультурної

компетентності щодо забезпечення ефективності освітнього процесу в закладах освіти, ролі керівника в її розв'язанні, недостатній рівень наукової розробки та практичної реалізації зумовили вибір теми дослідження – **«Управління процесом розвитку соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти».**

Мета дослідження – здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми та теоретично обґрунтувати шляхи удосконалення процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – процес управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – шляхи вдосконалення процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання**.

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування соціокультурної компетентності педагогів у філософській та психолого-педагогічній літературі.

2. Дослідити особливості управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти.

3. З'ясувати сучасний стан процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти.

4. Обґрунтувати шляхи удосконалення процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти.

Методи дослідження:

– теоретичні: аналіз і систематизація філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; класифікація, порівняння, систематизація теоретичних даних;

– емпіричні: методи масового збирання емпіричного матеріалу (опитування, бесіди, анкетування); спостереження; педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження. Корсунь-Шевченківська гімназія Корсунь-Шевченківської районної ради Черкаської області.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що проаналізовано сутність поняття «соціокультурна компетентність» та його структура, схарактеризовано особливості процесу управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти та обґрунтовано шляхи удосконалення даного процесу.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що здійснено діагностику управління процесом розвитку соціокультурної компетентності педагогів; матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані в практиці організації та здійснення методичної роботи, в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів в аспекті вдосконалення управлінської діяльності.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались автором та обговорювались на XII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (24 листопада 2021 р., м. Умань); на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення дослідження публікувались у статті «Управління розвитком формування соціокультурної компетентності педагогів».

Структура роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (83 найменування).

Висновки. Теоретичний аналіз проблеми та результати експериментального дослідження дають підстави для викладу таких висновків.

1. Проблема формування соціокультурної компетентності розглядалась на основі аналізу наукової літератури та освітнього процесу з урахуванням філософського, соціологічного, психологічного та педагогічного аспектів.

Аналіз наукових джерел засвідчив різноманітність підходів щодо розуміння поняття «соціокультурна компетентність», що розглядається

Соціокультурна компетентність – це якісна характеристика особистості, що базується на сукупності набутих знань соціальних та культурних сфер життя, ціннісних орієнтаціях; здатність та готовність до соціокультурної діяльності, самореалізації та культурного самовизначення, діалогічного спілкування з представниками інших мов та культур; як важливий фактор розвитку особистості, соціалізації її в сучасному суспільстві, самореалізації та культурного самовизначення.

Метою формування соціокультурної компетентності є розвиток особистості, здатної вийти за межі своєї культури та здійснити функції медіатора культур, не втрачаючи власної культурної ідентичності. Медіатор культур – це посередник між власною особистістю, яка є втіленням рідної культури, і особистістю співрозмовника – носія іншомовної культури; людина, що володіє стратегіями вироблення загального, єдиного для комунікантів значення того, що відбувається (мовних і немовних дій), стратегіями гармонізації відносин учасників міжкультурного спілкування і досягнення на цій основі результату – продукту міжкультурного спілкування.

Високий рівень сформованості соціокультурної компетентності сприяє тому, що особистість активніше орієнтується в певних сферах соціального і культурного життя.

До складу соціокультурної компетентності педагогів належать:

– мотиваційно-ціннісний компонент (позитивне сприйняття та толерантне ставлення до цінностей, властивих іншомовній культурі; сприйняття загальнолюдських цінностей, як професійно значущих);

– інформаційно-когнітивний компонент (знання історичних, країнознавчих особливостей іншомовної культури, особливостей способу

життяносіїв іншої мови, норм, традицій тощо);

– діяльнісно-поведінковий компонент (здатність до взаємодії в умовах міжкультурної комунікації, до прояву толерантності, уміння ефективно спілкуватися з представниками інших культур, враховуючи їх соціокультурні особливості; уміння обрати відповідний стиль спілкування).

2. Управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти є:

– ціннісно-зумовленим процесом, що забезпечує формування в особистості соціальних цінностей, поваги, достоїнства, співробітництва; залучення особистості до процесу діалогу культур, інтеріоризацію цінностей як своєї, так й інших культур;

– соціальним процесом, що передбачає багатоаспектну толерантність, самостійність, комунікабельність, емпатію, апріорну доброзичливість до співрозмовника і світу, наполегливість як виявлення стратегії комунікативної поведінки, здатність до співробітництва, пошуку компромісів для досягнення взаєморозуміння між етносами, соціальними групами, позитивної взаємодії з людьми іншого культурного, національного чи соціального середовища;

– практико-орієнтованим процесом, що спрямований на одержання конкретного результату освіти відповідно до державних стандартів, має за мету виявлення мовними особистостями комунікативної компетентності у використанні рідної та іноземної мов в умовах моно- і полікультурності;

– комплексним, цілісним та інтегративним процесом; за сумісності внутрішніх зусиль учнів і зовнішніх цілеспрямованих дій педагогів з формування соціокультурної компетентності в результаті внутрішньо-особистісної інтеграції відбувається інтеграція ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-вольової регуляції, інтелектуальних можливостей, діяльнісних характеристик і мотивації;

– культуровідповідним процесом, що нерозривно пов'язаний із рідною культурою людини і з розумінням через неї розмаїття інших культур,

їх взаємної цінності в подібному й відмінному, з формуванням культурно-мовної ідентичності, ментальності, когнітивної свідомості, культурної картини світу.

3. Відповідно до проблеми дослідження, з'ясовано стан процесу управління розвитком соціокультурної компетентності в Корсунь-Шевченківській гімназії Черкаської області в сучасних умовах.

Проведений аналіз показав, що в даному закладі освіти використовується весь спектр методів управління, зокрема, методи прямого управлінського впливу на підлеглих, а саме: накази, розпорядження, інструкції, вказівки тощо. Система соціально – психологічних методів розвинена на достатньому рівні; широко використовується такі методи як, ініціювання, підбадьорення, заохочення, порада, співробітництво, формування духовних цінностей, громадської думки тощо.

У дослідженні визначено чотири умовних рівні сформованості соціокультурної компетентності учителів: високий, достатній, базовий та початковий рівні.

Високий рівень відзначається: глибокою обізнаністю з національно-культурними особливостями та специфікою комунікативної поведінки представників різних національностей, готовністю творчо використовувати такі знання у педагогічній діяльності, стійкою самоактуалізацією до соціокультурної самоосвіти та саморозвитку, розвинутою активною громадянською позицією та вміннями будувати стосунки з представниками іншомовної культури на основі принципів толерантності й гуманності тощо.

Достатній рівень – характеризується сформованістю всіх елементів соціокультурної компетентності і проявом потреби до їх подальшого вдосконалення, дієвою громадянською позицією. Наявна стійка позитивна мотивація до реалізації завдань соціокультурної освіти і виховання; знання, вміння, навички, якості та здібності розвинені достатньо, відповідно до вимог державних стандартів, забезпечують готовність до соціокультурної та професійної діяльності. Недостатньо повно сформовано усвідомлення

сутності соціокультурної діяльності, здатність до її самоаналізу та саморефлексії, не завжди спостерігається творчий підхід до практичної організації соціокультурної освіти і виховання.

Базовий рівень характеризується недостатньою сформованістю окремих компонентів соціокультурної компетентності, відсутністю стійкої потреби їх вдосконалювати. Обізнаність з національно-культурними особливостями та специфікою комунікативної поведінки представників різних національностей або недостатня, або ж носить формальний характер, відсутня готовність використовувати такі знання у педагогічній діяльності, мотивація до якої є нестійкою.

Початковий рівень характеризується епізодичними проявами всіх компонентів соціокультурної компетентності, відсутністю цілісного уявлення про завдання і зміст соціокультурної діяльності, освіти і виховання. Знання, вміння, навички та педагогічні здібності розвинені недостатньо для вирішення основних завдань професійної діяльності. Присутні труднощі (наприклад, наявність комунікативних бар'єрів) у міжкультурному спілкуванні, наявна безініціативність у встановленні міжособистісних контактів з комунікативними партнерами. Відсутня стійка мотивація до розвитку власної соціокультурної компетентності.

В процесі спостереження за освітньою діяльністю, анкетування, бесід з директором, заступниками директора, педагогами було встановлено, що потребує вдосконалення управлінська діяльність; необхідно ефективніше здійснювати управління розвитком соціокультурної компетентності. Переважна більшість респондентів (71.2 %) вважають, що управлінська діяльність щодо формування соціокультурної компетентності потребує реформування.

4. З метою забезпечення ефективного управління розвитком соціокультурної компетентності педагогів у закладах загальної середньої освіти, обґрунтовано шляхи удосконалення даного процесу, а саме:

- моделювання професійно-орієнтованих ситуацій, розв'язання

проблемних соціокультурних завдань, обговорення тем соціокультурного спрямування, проведення пізнавально-пошукових досліджень.

– забезпечення ціннісної орієнтації вчителів на соціокультурну діяльність у процесі комплексного використання інтерактивних методів та комп'ютерно-орієнтованих технологій.

До перспективних напрямів досліджень даної проблематики належить, зокрема, вивчення потенціалу закладу освіти щодо розвитку соціокультурної компетентності, зарубіжного досвіду розв'язання означеної проблеми.